

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1220008/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב א' אהרן כץ, הרב שלמה שפירא

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד עמרם נהרי)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר דוד חסן)

הנדון: חיוב כתובה למרות טענות המערער כי המשיבה אשמה בגירושין – 'מורדת'
ו'מקללת'; כתובה מוגזמת – מהי?

פסק דין

תמצית הערעור וההכרעה בו

לפנינו ערעורו של האיש על פסק דינו של בית הדין הרבני האזורי פתח תקווה שחייב אותו בתשלום מלוא כתובת האישה בסך מאה ושמונים אלף ש"ח.

לכשנמצא את טענותיו של האיש בכתב הערעור ובדיון שהתקיים בבית דינו הרי שהוא מליץ על יחסה של האישה אליו, לפי הנטען, שלדעתו מצדיק את פטורו מכתובתה ושלא הובא בחשבון בפסק הדין; על שלילת האפשרות, לדעתו, להביא עדים לטענותיו ועל קביעתו של בית הדין כי האישה חפצה הייתה בשלום בית ואילו האיש חפץ בגירושין.

עינו בכתב הערעור שאת עיקרי טיעונו מנינו לעיל ובנספחו, בכתב התשובה ובנספחו ובתיק בית הדין האזורי, בחנו גם את טיעוני הצדדים שנטענו לפנינו והגענו למסקנה החד משמעית כי דינו של הערעור להידחות.

נימוקים

נפרט ונבאר בקצירת האומר:

א. טענות המערער בעניין יחסה של המשיבה אליו ובדבר מניעתו להביא עדים בעניינו יחסה של האישה אל האיש, גם ככל שהיו טענותיו מוכחות, אינו עולה אלא כדי הגדרתה 'אשה רעה', ו'אשה רעה' גם היא זכאית לכתובה.

משכך יש לדחות גם את טענתו כי לא ניתן לו יומו בבית דין קמא, שכן בית הדין לא אפשר לו להביא עדים. בית הדין קצב לאיש זמן להגשת בקשות להעדאת עדים והלה הגיש את בקשותיו אלה רק לאחר הזמן, אלא שלטענתו החלטת בית הדין שקצבה את המועד – לא הגיעה לידיו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

למעשה קשה לקבל טענה זו גם במישור העובדתי שכן עיון במערכת הממוחשבת של בית הדין, המתעדת משלוח דואר אלקטרוני באופן אוטומטי עם המשלוח, לימדנו כי ההחלטה האמורה דוורה לבא כוח האיש בדואר אלקטרוני ביום שבו ניתנה.

ברם אין אנו זקוקים לכך, שכן עיון בבקשתו של האיש מלמד כי גם לשיטתו לא הייתה בעדותם של העדים – ואף בלי שניכנס לדיון בדבר כשרותם – אלא כדי לחזק את טענתו בדבר היות האישה 'אשה רעה' שכאמור אינה מפסידה את כתובתה. לפיכך אטרופי בי דינא לשמיעת עדויות חסרות משמעות – למה לן?

ב. בין 'מקללת' לאשה רעה'

לטעמו של האיש אכן עולה התנהגות האישה גם כדי 'מקללת' המפסידה כתובתה, אלא שגם כאן – אף לו התקבלה עמדתו באשר לעובדות, ואף לו העידו עדים כדבריו – רחוקה הדרך עד למסקנה ההלכתית שרוצה האיש לגזור מעובדות אלה. דיבורים פוגעניים גרידא אינם בגדר 'קללה'. 'אשה רעה' כאמור אינה מפסידה כתובתה – אף ש'מצווה לגרשה' ו'אשה רעה' היא לפי אחת ההגדרות שבגמרא (יבמות סג, ב) "מקשטא ליה פומא" ופירש רש"י "לקלל ולגדף". נעיר כי אומנם לאיש שלפנינו תלונות על האישה שנמנעה ממלאכות הבית – בניגוד לאישה המתוארת בגמרא שם שבצד 'קישוט פומא' גם 'מקשטא ליה תכא' – אולם נקודה זו אינה עניין לטענת הקלות אלא לטענת מרידה ממלאכות שבה נדון להלן.

פשטות המונח 'מקללת' שבגמרא הוא שהאישה 'מאחלת' לבעלה רעות, וכדברי הגמרא (כתובות עב, ב) לעניין 'מקללת יולדיו': "דאמרה ליה 'ניכליה אריא' [...]" (יאכלנו האריה).

ואומנם מצינו בישכיל עבדי (חלק ה אבן העזר סימן עא) שדן בפסק דינו של בית הדין האזורי שדן דין 'מקללת' במי "שהיתה משתמשת בביטויים מעליבים שהם בבחינת מקללתו [...] מעליבה אותו בביטויים חריפים" – ועל נקודה זו עצמה לא השיג אף הגר"ע הדאיה גופו בישכיל עבדי (שם). אך דברים אלה אכן צריכים עיון. וראה בעניין זה בפסק דינו של בית הדין הרבני האזורי בנתניה, בהרכב שחבריו – כולם היום חברי בית הדין הגדול ובכללם אחד החתומים מטה – הרב שפירא, בתיק 1-29-4637 (מספר תיק ישן, פורסם, במערכת החדשה מס' תיק 267589/6) שבו כתב החתום מטה – הרב שפירא (שלמסקנתו הצטרפו חבריו להרכב):

[...] האשה היתה רגילה להופיע בבית הספר בו עבד הבעל לצעוק ולבייש את הבעל בפני המפקחים, המורים והתלמידים [...] מאשימה ומעלילה על הבעל שמקיים חיי אישות עם מורות ומוציאה לו שם של רועה זונות. האשה היתה מדברת בלשון גסה ובוטה ואף מנבלת פיה [...] ולכאורה היה נראה לומר שבמעשים אלו דינה כדין עוברת על דת יהודית [...] היה מקום לומר שכל היכא שעושה מעשים המבזים את הבעל יש בה משום עוברת על דת יהודית [...]

אמנם באמת לא מצאתי במפורש בראשונים ובאחרונים שהוסיפו בעוברת על דת יהודית, שאף במבזה את הבעל באופן מחפיר תקרא עוברת על דת ואדרבה מתוך דברי המהר"א די בוטון בשו"ת לחם רב (סימן נב) שנשאל בראובן שאשתו מתקוטטת עמו ומקללת ומחרפת אותו ואת אביו ובכלל החרפות מאשימה אותו שמזנה עם בתו וכלתו וכו', ודן שם שהוי עוברת על דת במה שמקללת אביו ומקללתו. אמנם לענין שאר הבזיונות שמבזה אותו כתב שודאי ראוי ליסרה ולנדותה ולהחרימה מפני שחייבת בכבוד בעלה, אבל אין בהם בכדי להפסיד כתובתה מפני שלא הוזכרו במשנה, ומשמע שאין להוסיף בדין עוברת על דת יותר ממה ששנו במשנה אף שמסבירא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נראה שדומה ואולי אף חמור מדינים שהוזכרו שם. וכן מצאתי בשו"ת נודע ביהודה (מהדורא תניינא חלק אבן העזר סימן פט) שנשאל לגבי אשה שמוציאה שם רע על בעלה [...] שאם יעמידוהו למשפט על מעשים אלו דינו מיתה. ורצה לדמותו לשוכרת גוי שיהרוג את בעלה. ודחה [...] ומשמע מתוך דבריו שבעצם זה שמבזתו [...] אין בו משום עוברת על דת. ושמע מינה שלא נאמר האי דינא אלא במה שנאמר במפורש במשנה או שהוסיפו הראשונים [...]

ונעיר בעניין זה כי מעשה אשר לא יעשה עשה בא כוח המערער שהביא בערעורו מפסק דין זה "שאישה המצערת את בעלה, שיש לכופה לקבל גט ופטור הבעל מכל התחייבויותיו כלפיה" – ציטוט שלא רק שאינו מדויק ובכלל חוסר הדיוק גם התוספת המשמעותית של המילה "כל", אלא שמוציא הוא את הדברים מהקשרם ומעוות עלינו את הכתובים. בפסק הדין נאמרו הדברים לעניין חיוב הבעל במזונות אשתו – חיוב הנוגע לזמן חייהם המשותפים, החלוק מנידון דידן, הכתובה, שעניינה חיוב לעת הגירושיין. בא כוח המערער שהוציא את הדברים מהקשרם והביאם לענייננו ניסה לכאורה להטעות את בית דיננו בכך. לולי היו הדברים שצוטטו לעיל מפורשים באותו פסק דין – בסמוך. יכולנו ללמד זכות עליו כי לא נחת לחילוק שבין המזונות לכתובה, אך משבחר להביא מפסק הדין מובאה קצרה אחת (ושלא במדויק כאמור) תוך התעלמות משוברה שבצידה, בפירוש, קשה שלא לגנותו על כך.

נוכל אולי ללמד זכות על בא כוח המערער ולומר כי שמא לא הביא את מפסק הדין האמור עצמו אלא 'מכלי שני' שבו אולי הובאו הדברים באופן חלקי בלבד.

עוד ראה במאמרו של כבוד נשיא בית הדין הרבני הגדול הגר"ד לאו שליט"א "איזוהי 'מקללת' היוצאת שלא בכתובה?" בתוך ספר 'כנס הדיינים – התשע"ח' שהביא את תשובתו שיכול עבדי זו; בהערת הגר"י רפפורט שם שציין כי ביטויים מעליבים אינם בגדר קללה האמורה בגמרא; ובהערת העורך (הרב י"ח פריימן) שם שכתב:

אומנם ה'קללה' המוזכרת בגמרא בעניין 'מקללת יולדיו' היא 'ניכליה אריא לסבא' ובדומה למושג 'קללה' לעניין לאו ד'ברכת ה' ("יכה יוסי את יוסי" כלשון הגמרא). אבל אפשר שסברת בית הדין והגר"ע הדאיה (שבנקודה זו לכאורה לא חלק) שהפרת שלום הבית שבקללה ואייהיכולת לחיות עם אישה המקללת את בעלה ובני משפחתו הם גם בעלבונות וכינויי גנאי, וכיוון שמצאנו שגם הללו קרויים 'קללה' – כמבואר בגמרא (שבת קה, א) על הכתוב "והוא קללני קללה נמרצת" (מלכים א ב, ח): "נואף הוא, מואבי הוא, רוצח הוא, צורר הוא, תועבה הוא" – יש לומר דגם כאן בכלל קללה הם.

מכל מקום אף אם יש לישיב ולבאר כך את סברת הישכיל עבדי וסברת בית הדין שעל דבריו נסבו דברי הישכיל עבדי, פשוטם של דברים היא שאין דיבורים אלה בכלל 'מקללת' שהגמרא, וודאי שאין מקום לקבוע ששגה בית דין קמא שנקט שאין כאן אלא 'אשה רעה', שהרי אדרבה עמדה זו היא המחוררת יותר לפי דברי הפוסקים שהוזכרו בפסק הדין שציטטנו לעיל, וכפשוטה של גמרא, והעמדה הרואה בדיבורים אלה עילה להפסד כתובה – היא המחודשת והצריכה ביאור.

זאת ועוד, 'מקללת' מפסדת את כתובתה רק לאחר התראה – גם זה אנגב מפורש גם בפסק הדין שציטטנו לעיל ושבא כוח המערער בחר להביא ממנו את שהתאים לצרכיו תוך התעלמות משאר הדברים האמורים בו – ולקיומה של התראה כזו לא נטען כלל ועיקר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ג. 'מרידה ממלאכות' – דינה ומשמעותה לעניין כנות תביעת שלום בית

לטענת המערער נמנעה המשיבה מעשיית מלאכות הבית ואף הודתה בכך בבית הדין והסבירה כי היא 'עובדת בחוץ' וכי בעלה יכול היה לשכור עוזרת. לטעמו של המערער נוכח עמדתה זו של המשיבה לא היה מקום גם לבחון את אפשרות החזרה לשלום בית. כך הוא מצדיק את דחיית ידה המושטת (אז) לשלום ולטעמו בשל כך אין לייחס אליו את האשם בגירושין.

תחילה נבהיר כי אף שסירוב של האישה לשאת בעול מלאכות הבית עשוי להביא להידרדרות היחסים בין הצדדים ואינו מומלץ, ובעניין זה נסיף כי במציאות זמננו זה – נכונים הדברים במידה רבה גם כלפי המקרה ההפוך, מקרהו של בעל המניח לאשתו לשאת בעול זה לבדה. אך מכל מקום כשמדובר בעילות תביעה בגין 'מרידה ממלאכות' לא די באמירה זו כי הימנעות מעשיית מלאכות הבית עשויה להיות מתכון לגירושין. צריך תחילה לקבוע כי חייבת האישה מן הדין בעשיית המלאכות הללו לבעלה. קביעה זו כשמדובר באישה העובדת מחוץ לבית – אינה דבר המובן מאליו. האמירה כי עבודה מחוץ לבית, שבה אין האישה חייבת מן הדין וכשהכנסות נכנסות למשק הבית ויכולות לאפשר בפועל שכירת עוזרת, שקולה היא ל"הכניסה לו שפחות" הפטורה מעשיית מלאכות הבית – רחוקה מלהיות אמירה מופרכת.

על כך נסיף ומכאן תשובה גם למסקנות שלדעת המערער היה על בית הדין לגזור באשר לשאלת כנות דברי האישה בעניין שלום בית: גם כשהאישה חייבת מן הדין במלאכות הבית ונמנעת מעשייתן, אפילו למאן דאמר דקרויה היא 'מורדת' – טרם שיגיעו הדברים לכלל חיוב גירושין והפסד כתובה נדרשות התראות וכו' שלא נעשו בענייננו. ולהלכה אין זו 'מרידה' כלל אלא שיש מקום לכפייה לעשיית המלאכות. בענייננו לא זו בלבד שלא היו התראות אלא שהאישה שהביעה את רצונה בשלום בית הביעה אף נכונות לייעוץ שתכליתו השכנת שלום הבית, ומשכך – אף ללא התראה אפשר שהייתה נכונה אף לשנות את עמדתה בעניין המלאכות, אף ללא שתהיה חייבת בהן מן הדין, אלא שהאיש מצידו הבהיר לבית הדין כי סירובו לשלום הבית הוא אף "אם יבוא אליהו" ויאמר שאשתו תיהפך ל"מלאך".

כיצד אפוא מעלה המערער על דל שפתיו או על דפי ערעורו את הטענה המוזרה כי האפשרות לשלום הבית נדחתה משום שהאישה בהתנהגותה סיכלה אותה, שכן לאיזה בית יחזור המערער לשלום? כיצד הוא משליך מן העבר לעתיד ומסיק שנכונותה של האישה לשלום לא כללה נכונות לשאת במשא הבית – ללא שיהיה רמז לאינכונות כזו בכל הנוגע לעתיד בדבריה שלה, ובעוד היא מוכנה לייעוץ והאיש מסרב?

ד. מי מרד במי, מי גרם במעשיו את הפירוד הסופי וההייתה בקשת שלום הבית כנה?

שאלה נוספת העולה בדברי המערער היא השאלה מי מרד במי. לעניין המרידה מתשמיש חלוקים הצדדים באשר לעובדות, ונכונים דברי בית דין קמא כי מן הדין בכהאי גוונא אין נאמנות לאחד יותר מלרעהו, ועל כן אם האישה תובעת גירושין – אין לה כתובה, ואם האיש תובע את הגירושין – לא הפסידה האישה את כתובתה. הדברים אמורים במשנה תוקף נוכח סירובו של האיש לכל ניסיון לשלום בית ונכונותה של האישה לניסיון כזה, שהרי אף לו היה הדבר ברור שהאישה מרדה באיש מן הדין אין היא מפסידה את כתובתה אלא לאחר התראות שמטרתן להביאה לחזור אל בעלה לשלום בית, וכאן הלוא אף ללא התראות אלה נכונה הייתה האישה לכך. טענות האיש כי נכונותה זו של האישה הייתה רק מן השפה ולחוץ לא יצאו מגדר טענות. בית הדין קמא אומנם תהה – נוכח טענות האישה בכתב בהגנה – בדבר נכונותה לשלום בית, אולם לבסוף התרשם כי אפשר שכנים היו דבריה. אף בית דיננו לא התרשם כי אפשר לקבוע כי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

באותה שעה לא הייתה בקשת האישה לחזור לשלום בית כנה. נחדד את הדברים ונאמר כי אף אם נתהה בדבר כנות בקשת שלום הבית בשלביה המתקדמים של הסכסוך, אין בכך כדי לסתור את הטענה כי בשלבים המוקדמים יותר – לאחר המרידה שלטענת המערער ולאחר שהמשיבה "זרקה אותו" מן הבית, אך טרם התביעה – חזרה בה המשיבה ממרידתה וביקשה בכנות שלום בית.

המערער טוען כי המשיבה "זרקה אותו" מן הבית ומרידה כזו אינה צריכה התראה והכרזה. אלא שגם אם אין צורך באלה כשהדבר גלוי וידוע ו"כבר גלתה דעתה שלא תשוב", כדברי התשב"ץ (חלק ג סימן פו) שציטט בא כוח המערער, וגם לו הנחנו כי אכן זהה נידוננו לנידונו, מכל מקום ברור שאם כבר שבה האישה ואדרבה "גילתה דעתה" שנכונה היא לשלום בית והאיש הוא שסירב לכך – אין מקום לומר שהפסידה את כתובתה.

בא כוח המערער טוען כי הצעת האישה לשלום בית באה רק לאחר הגשת תביעת הגירושין וכתולדה מיעוץ שקיבלה, לשיטתו מדובר באמירה טקטית גרידא. אך מה נעשה ופרוטוקול הדין בבית הדין קמא (מיום ה' בשבט תשע"ח – 21.1.18 שורה 132) כולל הודאה של האישה, תחילה ב"יכול להיות" ואחר כך באופן נחרץ יותר, כי האישה פנתה אליו בבקשה זו עוד קודם להליכים המשפטיים?

יתר על כן, האיש בכתב תביעתו הודה כי עזב את הבית מיוזמתו שלו. בא כוחו טוען בערעור שלפנינו כי האישה שינתה את גרסתה ואת עמדתה לאחר שקיבלה ייעוץ משפטי – אסמכתה ברורה לכך לא מצאנו. האיש לעומתה אכן שינה בבירור את גרסתו. בא כוח המערער טוען כי לו יהי ששני הצדדים שינו עמדות ואת האמת יש להסיק מדבריהם הראשונים – הרי שמדובר ב'הודאה נגד הודאה', אך לא כך הדבר שינוי גרסתו של האיש מפורש וברור, בגרסת האישה לא מצאנו שינוי מוכח. אכן יש 'הודאה' גם בדברי האישה – למרות יכולתה, ודאי לו קיבלה ייעוץ כזה כנטען, לדבוק בגרסתו של האיש עצמו שלפיה עזב מעצמו את הבית, הא ותו לא – הודתה האישה ביושר כי בשלב מסוים ביקשה ממנו לעזוב. אולם אי אפשר להכניס בהודאה זו יותר ממה שאכן יש בה, בהודאה זו המשיכה ואמרה האישה כי לאחר זמן קצר התחננה לבעלה כי ישוב הביתה והוא אכן שב ולאחר מכן עזב שנית, ביוזמתו (שורות 141–144 לפרוטוקול הנ"ל). הדברים נראים כדברי אמת והם אף הדרך היחידה לכאורה שלא להחזיק את האיש עצמו 'כזבן' – בכתב תביעתו המקורי דיבר אמת ותיאר את עזיבתו הסופית את הבית, לאחר מכן הוסיף – וגם זה אמת – כי בשלב מוקדם יותר גורש מהבית. האיש דיבר אפוא אמת, אם כי לא את כל האמת בחדא מחתא, והאישה אף היא אמת דיברה. והעולה מדברי שניהם הוא כי מרידתה של האישה, במובן של גירוש הבעל מן הבית, הסתיימה ביוזמתה. האישה לא רק הייתה נכונה לשובו של האיש לבית אלא אכן ביקשה שיעשה כן, ולא זו בלבד אלא שהוא אף עשה כן.

עזיבת הבעל את הבית שנית, זו שלאחריה לא שבו הצדדים לחיות יחד ושהביאה לבסוף לגירושין הייתה ביוזמתו (גם אם בשל היות האישה 'רעה' – אם נקבל את טענותיו), הגירושין יצאו אפוא ממנו, והאישה לא הפסידה את כתובה.

ה. בין פירוד לדינו של רבנו ירוחם ב'מורדים זה על זה'

ממוצא הדברים אנו למדים גם את דחיית טענת המערער כי למצער יש לומר שהצדדים היו 'פרודים' "שעליהם כתב רבנו ירוחם שייפטר הבעל מתשלום תוספת כתובה", אלא שלא כך כתב

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

רבנו ירוחם. רבנו ירוחם פטר את הבעל מתוספת הכתובה כששני הצדדים אינם רוצים זה בזה, לא כשהם פרודים בפועל אך האישה חפצה לשוב לבעלה והוא שממאן בכך.

ו. בין בקשת שלום בית שאינה כנה לבקשת שלום בית כנה אך חסרת סיכוי

הוא הדין והוא הטעם שיש לדחות את טענותיו בדבר חוסר הסיכוי לשלום בית שהיה ערב גירושי הצדדים. בא כוח המערער מצטט מפסקי דין שדנו בהשלכותיו של חוסר הסיכוי לשלום בית, אלא שכמעשהו בפסק הדין של בית הדין בנתניה שממנו ציטט – כמובא לעיל – כך מעשהו בפסקי דין אלה: ציטוט חלקי ומגמתי.

בא כוח המערער מביא מפסק דינו של בית הדין הגדול בתיק 847350/3, שדובר בו במשמעויותיו של חוסר הסיכוי לשלום בית. אך שכח בא כוח המערער משום מה שבפסק דין זה עצמו נדונו באריכות גם דברי רבנו ירוחם בהקשר של דין הכתובה – וכזכור, בזה עסקינן כעת, לא בתביעת הגירושין או שלום הבית עצמה – והתבאר בו (כפי שהתבאר בעוד פסקי דין) כי שעה שהאישה נכונה לשוב לשלום בית, זכאית היא לכתובתה אף אם בשל דחייתו של הבעל את ידה המושטת לשלום תובעת היא גירושין, ואין צריך לומר כשהבעל הוא שתובע את הגירושין והיא רק מסכימה להם בדלית ברירה.

אומנם לא נאמרו דברים הללו כשבית הדין מתרשם כי דברי האישה בעניין שלום בית הם מן השפה ולחוץ ושעה שבפועל הצדדים שניהם מורדים זה על זה (וכך התרשם בית הדין באותו מקרה וכלשונו "אפשר לקבוע באופן חד-משמעי שבנדון דידן אין רצון מספיק כדי לחזור ולקום את הבית מהריסותיו"), אבל כל עוד לא התרשם בית הדין כך – אף אם הערכתו היא שאין סיכוי כי ייכון שלום בית בין הצדדים – לא הפסידה האישה, הנכונה לשלום בית, את כתובתה בשל חוסר הסיכוי ששורשו בעזיבת הבעל את הבית (גם אם בשל התנהגות בלתי-ראויה של האישה, כל עוד לא עלתה זו לכדי עילת הפסד כתובה) וענפיו בסירובו שלו לשלום.

כיוצא בזה ביאר אחד החתומים מטה, הרב שפירא, בארוכה בפסק הדין בתיק 1147208/2, הוא הוא פסק דין השני שמצטט בא כוח המערער בהקשר זה של העדר הסיכוי לשלום הבית – ושוב תוך בחירת פסקה בודדת הנראית לו כמשרתת את מטרתו – כי תהום פעורה בין המסקנה שאין סיכוי לשלום בית לבין המסקנה כי התובע אותה לא היה כן בתביעתו, וכי העדר הסיכוי לשלום בית – אף אם יוביל לגירושין – אינו מוביל להפסד הכתובה, אם האישה היא שחפצה בשלום הבית.

דבריו של בא כוח המערער כי בענייננו 'לא היה בית' ודובר ב'יחסי אישות ללא מחויבות' ו'בלי הליך של תיקון' אינם אלא סיסמאות נבובות: התרשמותו של בית הדין הייתה כי בשלב של עזיבת האיש את הבית טרם הגשת התביעה הייתה האישה נכונה לשלום בית, ואף לייעוץ זוגי שמטרתו השגתו של שלום כזה שכמובן כולל 'מחויבות' ו'הליך של תיקון', וכי אף בשלב המאוחר מזה שבו נדונה תביעת הגירושין אין אפשרות לקבוע כי לא הייתה כנה בבקשתה זו. קביעתו העובדתית של בית הדין לא נסתרה בערעור (ואף לא הייתה עשויה להיסתר על ידי העדויות שביקש המערער להביא שלא זה עניינן), ומשכך אין מקום לסטות ממנה.

ז. המוחזקות בכתובה

בא כוח המערער הוסיף לטעון כי גם לו יהיה דינם של הצדדים מוטל בספק – האיש מוחזק בממונו. גם כאן הביא כמה אסמכתאות לדבריו ובהן כמה פסקי דין, אך לא נחת להבדלים בין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המקרים השונים. טענות גרידא אינן יוצרות ספק שיש בכוחו להרע שטר ולמנוע גביית כתובה. לו כך היה לא הנחת בת לאברהם אבינו הגובה את כתובתה, והדברים פשוטים.

הכתובה, ככל שטר, הרי היא בחזקתה. המחלוקת אם האישה נחשבת מוחזקת בה או לא תלויה בשאלה אם כגבויה היא או לא, אך גם למאי דקיימא לן ששטר העומד להיגבות אינו כגבוי, עדיין בחזקתו הוא.

יפה הביא בא כוח המערער מפסקי דין שבהם התבאר למשל שכשמרידת האישה ודאית וה'אמתלא' לה מסופקת – העמד ממון בחזקתו, שכן מרידת האישה הוודאית מרעה את חזקת זכאותה לכתובה שכן לכאורה יש בה סיבה להפסד הכתובה שכמוהו כמחילתה או כפירעונה, וכיוון שבממון עצמו נחשב הבעל מוחזק – על האישה הראיה (אם כי גם דין זה אינו מוסכם, שיש שנקטו שהפסד הכתובה ב'מורדת' הוא מכוח התקנה ולפיכך במקום ספק יש להעמיד על עיקר דינה, ואכמ"ל). **אלא שהיא הנותנת:** כשאין מרידה ודאית של האישה, אלא טענות של הבעל על מרידה כזו, וכזה הוא הנידון דידן כמו שהתבאר לעיל – העמד שטר על חזקתו.

כך גם מה שהביא מתשובת יביע אומר שדנה במקרי ספקא דדינא אם הפסידה האישה את כתובתה, ספק שאינו מוכרע מכוחה של חזקת השטר עצמו, ועל כן מעמידים בו ממון על חזקתו. גם זה אינו הנידון שלפנינו.

ת. טענת 'כתובה מוגזמת'

טענה נוספת שגייס בא כוח המערער לפטור את מרשו מן הכתובה – או מחלקה – והיא טענת 'כתובה מוגזמת' שבה נסמך על דברי הגר"ש דייכובסקי שליט"א (בתיק 1687-24-1 ובספרו לב שומע לשלמה).

אין אנו רואים צורך להאריך בזה. שיטתו של הגר"ש דייכובסקי מפורסמת היא, אך לא פחות מכך מפורסמת גם איזה הסכמה לה מצד הרבה מדייני בתי הדין בעבור ובהווה. עיקר הדין לכולי עלמא הוא שההתחייבות בכתובה מחייבת היא אף אם ניקב בה סכום נכבד שאינו בהישג ידי המתחייב – החתן – באותה עת, ואף קשה להניח שיהיה בהישג ידו בעתיד. הדגיש זאת אף הגר"ש דייכובסקי גופו (בפסק דינו שם), ועיין תוספות בכתובות (נד, ב ד"ה אף על פי), רא"ש שם (פרק ה סימן א) ועוד והדברים עתיקים. דבריו של הגר"ש דייכובסקי הם המחודשים – ואף אם אפשר לקבלם במקרים מסוימים ועל יסוד אומדנות כאלה או אחרות (ועיין בדבריו שם), ודאי שבית דין שסבר אחרת מדבריו אין פסקו בגדר 'טעות' המצדיקה או מאפשרת את ביטולו במסגרת ערעור.

נוסיף ונאמר גם כי הדבר פשוט שאף לשיטת הגר"ש דייכובסקי גופו הסכום של מאה ועשרים אלף ש"ח שנקט כרף עליון לכתובה שאינה 'מוגזמת' אינו בגדר 'הלכה למשה מסיני', יכול הוא להתעדכן ונתון לשיקול דעת בית הדין. בכתובה שבנידוננו שבה חויב האיש מדובר בסכום של מאה ושמונים אלף ש"ח – אומנם חמישים אחוז למעלה מהסכום שנקב הגר"ש דייכובסקי, אך רחוק מאוד מהסכום שניקב בכתובה נשואת פסק דינו ודבריו שבספרו (5,555,555 ש"ח, סכום שהעלה תהיות לא רק בשל היותו מוגזם אלא משום שניכר כי כותבו נתן דעתו על סגולת ה'חמסה' יותר מעל תוכנה הממוני של התחייבותו). בפסק דינו נקט הגר"ש דייכובסקי כי מן הדין בטלה הכתובה המוגזמת מאוד לגמרי אלא שיש לחייב בסכום שאותו ראה כתקרת הסבירות העליונה בתורת פיצוי, ספק בעינינו אם היה נוקט כך גם לו מלכתחילה היה נקוב בכתובה סכום כזה שבנידוננו – מה שהיה מזיקק אותו לומר כי גם סכום כזה בטל מן הדין ולא רק להעמיד פיצוי על סכום נמוך ממנו. ואף לו הנחנו כי כך היה נוקט אז, כתריסר השנים חלפו מאז פסק את פסק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דינו האמור עד עתה, בפסק הדין המדובר לא צוין מתי נישאו הצדדים ולא מן הנמנע שממועד נישואי הצדדים נשואי אותו פסק דין שהוא מועד ההתחייבות בכתובה והרלוונטי יותר להגדרת התחייבות זו כמוגזמת עד למועד נישואי הצדדים שבנידון דידן, שנישואיהם היו קצרי מועד, חלף פרק זמן רב אף יותר. מחירו של דבר אינו קופא על שמריו וכי מדוע יוקפא שיעור הכתובה שאינה 'מוגזמת' אף לשיטת הגר"ש דייכובסקי, עד שבחלוף מניין כזה של שנים נידרש עדיין להיצמד – אף לשיטתו – לסכום שנקט הוא בשעתו?

ט. עיקר הכתובה

עוד הוסיף בא כוח המערער לפלפל בדבר שיעור עיקר הכתובה. בא כוח המשיבה השיב כי פלפול זה 'פלפול עקר' הוא שהרי בכתובה צוין סכום מאה ושמונים אלף ש"ח "לבר מעיקר כתובתה".

למעשה, מן הדין רשאית הייתה לכאורה המשיבה עצמה לערער על חיובו של בית הדין את המערער במאה ושמונים אלף ש"ח בלבד ולדרוש כי סך עיקר כתובתה יתווסף על החיוב, שכן כדברי בא כוחה הסכום האמור הוא "לבר מעיקר כתובתה". במובן זה אין פלפולו של בא כוח המערער 'פלפול עקר' כדברי בא כוח המשיבה שהרי היה מקום אכן לדון בסכום שיש להוסיף על החיוב.

עם זאת למעשה לא נדון בכך ולא נוסף על החיוב משום שהמשיבה עצמה אכן לא ערערה על הסכום ומשום שעתידיים אנו להטיל על המערער הוצאות משפט המוטלות על פי שיקול דעת רחב ושסכומן עולה על סכום עיקר כתובה שיש לפסוק בעניינם של הצדדים שלפנינו (בני העדות הנהוגות כפסיקת מרן בעל השולחן ערוך בנוגע לסכום זה) בין שנקבל את התחשיב של בא כוח המערער ובין שלא נקבל אותו.

י. הוצאות משפט

כתנאי לשמיעת הערעור הורה בית דיננו על הפקדת ערובה להוצאות משפט שהועמדה – לאחר שנעתרנו חלקית לבקשת המערער להפחתתה – על סך חמשת אלפים ש"ח.

לאחר שיקול דעת אנו מוצאים לנכון לחייב את המערער במלוא סכום זה בגין הוצאות המשפט של המשיבה.

יא. מסקנות פסק הדין ומתן הוראות

סוף דבר אנו פוסקים ומורים כדלהלן:

1. הערעור נדחה.
2. פסק דינו של בית הדין האזורי שחייב את האיש בכתובת האישה בסך מאה ושמונים אלף ש"ח שריר וקיים.
3. המערער ישלם למשיבה חמשת אלפים ש"ח בגין הוצאות משפט. המשיבה תגבה את הסכום האמור מן הערבות שהפקיד המערער בבית הדין כתנאי לשמיעת ערעורו.
3. פסק הדין מותר בפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום ט' באלול התשע"ט (9.9.2019).

הרב שלמה שפירא

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה